

Welke toekomst voor braakliggende terreinen en de facto groene ruimte in Brussel?

Kernboodschappen

1

De **stedelijke braakliggende terreinen van Brussel** (Marais Wiels, Friche Josaphat, Donderberg, Schaarbeek-Vorming, Marais Biestebroeck, ...) niet beschouwen als grondreserves of gebieden met een hoge biologische waarde, maar **als multispecifieke commons** opent positieve opportuniteiten.

2

In het licht van de **ecologische** (in termen van vernietiging van levende wezens) en **sociale** (in termen van toegang tot huisvesting) **impasses** die Brussel doormaakt, zijn **dit plaatsen die de voorbode zijn van nieuwe allianties** waar nieuwe manieren van samenleven worden uitgevonden, nieuwe manieren van denken over rechten en erfenis ontstaan, nieuwe manieren om de ecologische dynamiek vast te leggen zich manifesteren en nieuwe manieren om kennis te ontwikkelen zich opwerpen.

3

Het perspectief dat uit deze premissen en uit veldonderzoek en interdisciplinair denken naar voren komt, stelt ons in staat om een mogelijke **toekomst te schetsen die het nefaste scenario van 'business as usual' uitstelt, dat de verergering van de sociale en ecologische ongelijkheden en de steriliteit van de wereld onder de aandacht brengt**, en om de grenzen van het technisch beheer van het grondbezit aan te geven.

.

Inleiding

De braakliggende stedelijke gebieden van Brussel bevinden zich te midden van sterke spanningen tussen ecologische waarden en socio-economische behoeften. Deze gebieden zijn van essentieel belang om een tweeledige impasse aan te pakken: de sociale crisis inzake de toegang tot huisvesting die verband houdt met de financialisering van de vastgoedsector en de ecologische crisis die verband houdt met de vernietiging van ecologische milieus door veranderingen in het grondgebruik en kunstmatige urbanisatie, de belangrijkste oorzaak van het uitsterven van niet-menselijke soorten. Om deze uitdagingen het hoofd te bieden, worden territoriale kennis en stedenbouw geconfronteerd met acute discussies die ons verplichten de biodiversiteit die aanwezig is in deze braakliggende gebieden te verduidelijken en het beleid voor woningbouw en verdichting te objectiveren.

Is het mogelijk om deze twee dringende problemen op regionaal niveau aan te pakken? Hoe kunnen de strategische en regelgevende planningsinstrumenten worden gewijzigd om een “rechtvaardig” beleid van ruimtelijke soberheid te implementeren? Onder welke voorwaarden kunnen deze gebieden gemeenschappelijke ruimten worden, die gezamenlijk worden beheerd en multispecifiek zijn (gedeeld door een groot aantal soorten, waaronder de mens)? Het beantwoorden van deze vragen vereist dat we de spanningen serieus nemen tussen “natuurbehoud” met behulp van ecologische cybernetica en het verlangen om “ecosofische niches” te creëren (d.w.z. plaatsen waar de gehechtheid van mensen net zo telt als ecologische waarden). Dit vereist ook erkenning van de verschillende manieren waarop plaatsen worden bewoond en gebruikt, evenals nieuwe manieren om milieukennis en sociaal-ecologische waarden te genereren.

Methoden, benaderingen en resultaten

Ons onderzoek onderzocht de voorwaarden waaronder multispecifieke commons zouden kunnen worden gecreëerd op vervallen industrieterreinen van regionaal belang (Marais Wiels, Friche Josaphat en de site Schaarbeek-Vorming) waarvan de grond publiek eigendom is. Op basis van een geografische analyse en veldonderzoeken identificeerde het onderzoek de problemen die op elke site spelen en koppelde ze aan elkaar op regionale schaal.

Dit betekende dat er rekening werd gehouden met gegevens die werden geproduceerd binnen silos (biologie, sociologie, geschiedenis) en kennis die werd gegenereerd door leken-/burgerpraktijken (bijvoorbeeld gegevens van amateur-natuurkenners en de gevoelige gehechtheid van 'frichistes', buurtbewoners, enz.) Deze complementaire benaderingen maken het mogelijk om complexe situaties te begrijpen door een groot aantal relevante variabelen in een systeem te integreren, en om territoriale ontwikkelingsscenario's te beoordelen op basis van de contrasterende inzichten die uit de onderzoeken naar voren komen.

Om deze gegevens te kunnen overdragen aan de maatschappij, werd een rollenspel gebruikt om drie prospectieve scenario's te testen in een 'heroplevend moerasgebied' (wat het moeras van Wiels is). Het spel is gebaseerd op de gegevens die werden geanalyseerd en gegenereerd als onderdeel van het onderzoek, en bevat 24 personages en 7 versturende gebeurtenissen. Dit type van methode maakt het mogelijk om modellen te ontvouwen en trajecten uit te testen,

en ligt in de lijn van speculatieve technieken die ontwikkeld zijn door bepaalde academische laboratoria (Spexcraft), verenigingen (uitgeverij Wildproject en Maison du livre) en activisten (Eukairos). De personages voegen complexiteit toe aan de dichotomie menselijk/niet-menselijk door abiotische entiteiten toe te voegen (instellingen, schaduwen, gebouwen, moleculen). De versturende gebeurtenissen zijn ecologisch (hittegolf, overstroming, zoönose), technisch (black-out, atmosferische agent gekoppeld aan geo-engineering, nucleair incident) en politiek. Het spel hielp om de tegenstellingen en allianties te identificeren die tussen de personages gemaakt konden worden en om collectieve regelingen te creëren.

a. Belangrijkste wetenschappelijke bevindingen

In het licht van de huidige bio-klimatologische uitdagingen zijn radicale veranderingen nodig. Eén daarvan is de vernieuwing van de stadsplanning, met name om een **beleid van sober grondgebruik** in te voeren. De uitdaging van de **toegang tot huisvesting in Brussel** is echter **net zo fundamenteel en moet samen met een dergelijk beleid worden bekeken** om te voorkomen dat een stijging van de grondwaarde gekoppeld aan een verbetering van de ecologische kwaliteit van het stedelijk weefsel de ongelijkheden in de toegang tot huisvesting versterkt.

In het licht van deze uitdagingen **is er ook een rol weggelegd voor braakliggende terreinen en feitelijke groene ruimten**, die niet langer kunnen worden beschouwd als te ontwikkelen

Methoden, benaderingen en resultaten

grondreservaten of feitelijke natuurreervaten, maar moeten worden beschouwd als leefomgevingen, multispecifieke plekken (gedeeld door verschillende soorten bewoners) waar nieuwe praktijken worden ontwikkeld, zowel naturalistisch, artistiek als speculatief.

Ze vormen socio-ecologische commons die prefiguratieve ervaringen van toekomstige werelden vertegenwoordigen (ook al zijn deze toekomsten niet vrij van tegenstrijdigheden). Als zodanig zijn het “bewakers”.

b. Voorstelling van alternatieve toekomsten, hun bedreigingen en kansen

In het kader van het project werden verschillende toekomstscenario's ontwikkeld om de ecologische toekomst van Brussel te bekijken vanuit het standpunt van de brownfields die als bewakers worden beschouwd.

1. Het scenario “business as usual” zou leiden tot een socio-ecologische impasse en segmenten van de bevolking die zich terugplooiën naar hun eigenbelang, of zelfs tot de opkomst van een autoritair beleid. De toekomst is er een van extreme verstoring van het klimaat, ineenstorting van de biodiversiteit, zoönosen, verweving van sociale en ecologische crises en instabiliteit van financiële markten en toeleveringsketens. Dit scenario kan worden vermeden door twee andere benaderingen.

2. Het cybernetische scenario is gebaseerd op het technosolutionistische model van biodiversiteitsbeheer, voornamelijk door modellering, het gebruik van indicatoren en het

gebruik van technologieën om de natuur “opnieuw samen te stellen”, dankzij nieuwe capaciteiten om hulpbronnen te mobiliseren, in het bijzonder biologische hulpbronnen. Maatregelen om de vernietiging van de bestaande biodiversiteit op de ene plaats te compenseren door de natuur op andere plaatsen opnieuw samen te stellen (groene gevels, groene daken, bioparken, enz.) worden tot het uiterste doorgevoerd. Dit scenario is de ultieme uitdrukking van de doctrine van ecosysteemdiensten. In dit scenario kan de toenemende sociale ongelijkheid alleen worden gecorrigeerd door een krachtig overheidsingrijpen. Maar de financiële kosten van het gebruik van ecologische cybernetica en overheidsinterventie zijn aanzienlijk en moeilijk te dragen in een context van bezuinigingen.

3. Het ecosofische scenario is gebaseerd op een heroriëntatie naar nieuwe soberheid. Het impliceert rekening houden met sociaal-economische grenzen, wat de vraag oproept naar hun maatschappelijke aanvaardbaarheid en de herverdeling van middelen. Deze oriëntatie is gebaseerd op drie vormen van ecologie (milieu, sociaal-politiek en psychisch-mentaal), een emancipatoir perspectief en nieuwe verbeeldingen. Om deze benadering in de praktijk om te zetten, moeten nieuwe soorten commons - de multispecies- of meersoortencommons - wettelijk en praktisch erkend worden.

.

Beleidsaanbevelingen

De drie scenario's sluiten elkaar niet uit en de aanbevelingen voor elk scenario kunnen dus worden gecombineerd.

1. Business as usual-scenario: verbeteren wat er al is en wachten tot het ergste gebeurt

Dit eerste scenario is inert en beperkt zich tot het verbeteren van de uitvoering van de beginselen van het Verdrag van Aarhus: inspraak van het publiek, toegang tot de rechter en toegang tot milieu-informatie. Bij gebrek aan ruimte en, in zekere zin, aan belangstelling zal het hier niet worden uitgewerkt. Het volstaat om te zeggen dat het meer inspraak van het publiek zou moeten omvatten in transparante raadplegingsprocessen die ruim voor aanvang van stadsprojecten worden georganiseerd, financiering voor deskundigenverenigingen, rekening houden met een breder publiek dan nu het geval is, en uitbreiding van het recht om juridische stappen te ondernemen voor groepen, de invoering van andere vormen van financiering voor effectbeoordelingen (niet langer rechtstreeks door de projectontwikkelaar, maar door een onafhankelijk gemeenschappelijk fonds), en de integratie van alle stedenbouwkundige, milieu- en sociaaleconomische informatie, met inbegrip van die uit de observaties. zijn, die meer steun zouden moeten krijgen.

2. Cybernetisch scenario: van de grondmarkt naar een “eerlijke” ruimtelijke soberheid

Een nieuwe stedelijke planning betekent samen nadenken over de ineenstorting van de biodiversiteit en de crisis in de toegang tot betaalbare huisvesting. Dit scenario houdt in :

- Een beleid van sober landgebruik implementeren, specifiek voor de metropool en lessen trekkend uit bepaalde fouten in de klimaat-

en veerkrachtwet (Frankrijk) en de bouwverschuiving in Vlaanderen.

- om de waarschuwingssignalen van het maatschappelijk middenveld te erkennen, zonder ze naar bepaalde belangen te verwijzen, en om een vernieuwing van de democratische procedures door te voeren.

- om voorzorgsmaatregelen te nemen om de artificialisering van land een halt toe te roepen, in afwachting van veranderingen in wet- en regelgeving.

- openbare grond en privégrond te beschouwen op basis van vergelijkbare eisen om een zekere mate van efficiëntie te bereiken, maar ook om discriminatie tussen eigenaren te voorkomen.

Om dit beleid van sober bodemgebruik in de praktijk te brengen zonder de sociale spanningen te vergroten, moeten nauwkeurige en gerichte maatregelen worden genomen langs drie lijnen.

1° Een nieuwe PRAS “sociaal en bioklimatologisch”, waarbij deze nieuwe titel duidelijk het verband benadrukt tussen de twee systeemcrisisen en de uitdagingen van de bescherming van de biodiversiteit. Het houdt in :

- wettelijke erkenning van de ecologische en sociale waarde van de feitelijke groene ruimten, hetzij door opname in het PRAS (mogelijke nieuwe toewijzingen), hetzij als onderdeel van het Brussels ecologisch netwerk.

- een andere aanpak dan exclusieve zoneringsintegreren, rekening houdend met de huidige intensivering van het gebruik en het verzoenen van zwakke functies (sociale huisvesting, groene, landbouw- en biologische ruimten, productieve gebieden).

Beleidsaanbevelingen

- **mechanismen vermijden die gebaseerd zijn op vernietigingscompensatie**, berekend op basis van theoretische ecosysteemboekhoudkundige indicatoren zoals CBS+.

- **een definitie geven van artificialisering op basis van objectief controleerbare criteria** en niet op basis van de huidige stedenbouwkundige statuten (die geen rekening houden met de bestaande situatie).

Om de juridische haalbaarheid van dit nieuwe PRAS te garanderen, moet worden bepaald op welke compensatie eigenaren van momenteel onbebouwde bouwgrond of gerenaturaliseerde braakliggende grond recht hebben. Er moet worden geanticipeerd op beroepsprocedures en er moeten financieringsbronnen worden gevonden om eventueel waardeverlies als gevolg van bodembeschermingsmaatregelen te compenseren. Idealiter zouden deze vastleggings- en compensatiemechanismen moeten resulteren in een nulsomspel voor de regionale begroting. Dit betekent :

- **voorzien van mechanismen om de meerwaarden op te vangen** die bepaalde eigenaars kunnen verwachten als gevolg van wijzigingen in het grondgebruik, wijzigingen in de toegestane bouwgroottes en P/S-verhoudingen, of afwijkende ontwikkelingsplannen (PPAS en PAD).

- **voorzien van mechanismen om het waardeverlies van eigendommen te compenseren** wanneer land wordt herbestemd tot groene ruimte of biologische reservaatzones. Jurisprudentie suggereert dat compensatie niet tegen de marktprijs moet worden beoordeeld, maar in de vorm van verminderde compensatie.

2.° Een openbaar grondbeleid

- dat een **niet-afwijkbare minimumeis van sociale huisvesting** oplegt **aan bouwprojecten** (naar het voorbeeld van het Parijse PLU), in de RRU, in de PRAS en/of in de Cobat.

- dat **de mechanismen om de toegang tot bestaande woningen te garanderen** (bestrijding van oneerlijke huurprijzen, enz.) uitbreidt en **verbetert**

- dat een hervorming van de stedenbouwkundige lasten voorziet om deze prioritair toe te wijzen aan de bouw van sociale woningen,

- dat het toepassingsgebied uitbreidt van **experimenten die verband houden met de tijdelijke of definitieve splitsing van eigendomsrechten** (organisaties voor grond- en gemeenschapseigendom, erfpacht, overdracht van openbare gronden, Community Land Trust, enz.)

- die **het openbaar beheer en het vorderingsrecht** toepast op proefprojecten die veralgemeend moeten worden: leegstaande woningen en leegstaande kantoren.

- dat voorziet in een mechanisme van recht van **voorkoop** tegen **een lagere kostprijs dan de marktprijs**, bijvoorbeeld door het concept van onteigening uit te breiden om sociale en bioklimatologische redenen.

3.° De rol van de markt in investeringen in huisvesting definiëren

- Dit betekent dat **de huurprijzen moeten worden gereguleerd** om de sociale aanvaardbaarheid en billijkheid van lage grondprijzen te garanderen. Dit is de sociale tegenhanger van de ecologische last en

Beleidsaanbevelingen

maakt bestaande gebouwen toegankelijk voor een groot aantal mensen.

- Dit betekent dat er op federaal niveau gepleit moet worden voor **het belasten van reële huren** om het safe-haven effect van vastgoed te ontwapenen. Deze hervorming zou het mogelijk maken om een zekere fiscale rechtvaardigheid te herstellen en de beschikbare investeringen te heroriënteren naar sociale en ecologische prioriteiten.

3. Ecosofisch scenario: habitat beschouwen als een gemeenschappelijk probleem voor alle levende wezens

Het bijzondere aan dit scenario is dat het voornamelijk gebaseerd is op onthoudings- en terugtrekkingsverplichtingen of reserveringen van de overheid (als het om openbare grond gaat). Dit houdt in :

- **afstand doen van het eigendomsrecht als exclusief recht** op een ding.
- **afstand doen van institutionele sturing en beheer van bestaande sociale en ecologische processen** en zich inzetten voor een egalitair partnerschap met lokale belanghebbenden.
- **menselijke en niet-menselijke gehechtheden erkennen als 'bundels van rechten**
- **spontane dynamiek niet belemmeren** (door uitzettingen, verordeningen, beheersinterventies, activerings- en revitaliseringsprogramma's). vertrouwen en ondersteuning.
- **Plan niet om deze waakgebieden vanaf nul of vanaf de grond te ontwikkelen**, zelfs niet via “participatieve” processen. Bewaaksoorten laten

zien dat de beste ecologische ontwikkeling vaak al wordt uitgevoerd door niet-mensen.

- **het onlosmakelijke, ondeelbare en onvervreembare karakter van bepaalde gebieden** (zoals het Moeras van Wiels) **erkennen** , eventueel door **een nieuw juridisch statuut** voor deze gebieden in te voeren, misschien zelfs dat van een natuurlijke persoon. Zoals het onderzoek heeft aangetoond, is dit type leefomgeving - met name de heropleving van stedelijke wetlands - geen uitzondering. Integendeel, ze komen in veel metropolen voor (Rome, Berlijn, Madrid, Boekarest). Hun voortbestaan is zeldzamer en des te kostbaarder. Er zijn verschillende scenario's voor de wettelijke erkenning van ecologische en sociale waarde geïdentificeerd in positieve wetgeving, bij wijze van overgangsmaatregelen: **de opname van heroplevende waterlichamen in de hydrografische atlas, erfgoedclassificatie** als hybride cultureel en natuurlijk complex (er bestaan al modellen in Brussel en in verschillende Europese steden), **opname in de socio-bioklimatologische PRAS** of als beschermd gebied **binnen het ecologisch netwerk**.

Lijst van publicaties

Deligne, C., & Wei, A.-L. (2022). *Écologie urbaine et prospective*. Cycle de séminaires du LIEU-ULB, présentations et podcasts des séances. [En ligne].

Wei, A.-L. (2022). *Une personnalité juridique pour le Marais comme instrument de légalisation d'un commun multispécifique ?*, Actes de la 53e école urbaine de l'ARAU : Faire de la ville un sujet de droit: Pour une meilleure défense de l'environnement urbain.

Wei, A.-L., Chopot, A., & Balaud, L. (2023). *La part sauvage des communs ? Une enquête écologique au Marais Wiels*, Revue Terrestres [En ligne], mis en ligne le 14 février 2023.

Deligne, C., Vanden Berghe, C., & Wei, A.-L., (2023). *La "gouvernance" écologique à l'épreuve des pratiques de terrain*. Cycle de séminaires du LIEU-ULB, présentations et podcasts des séances. [En ligne].

Wei, A.-L. (2023). *Accès au logement et destruction des habitats, une crise indissociable*. La chronique de la ligue des droits humains, 204.

Cirillo, V., & Wei, A.-L. (2023). *Penser avec les zones humides. En quête d'avenirs désirables*. Le journal de Culture et Démocratie, 57.

Wei, A.-L. (2023). *Comment (re)devenir terrestres.: Démanteler les héritages négatifs ou s'allier aux soulèvements non-humains ?* Revue Dérivations, 8.

Wei, A.-L. (2024). *Accompagner l'ensauvagement, une promesse d'émancipation ?* Bruxelles en Mouvements, 328.

Bastin, M., Scohier, C., & Wei, A.-L. (2024). *Des Marais en lutte en Europe*. Bruxelles en Mouvements, 331.

Wei, A.-L. (à paraître). *Des sols bruxellois entre gouvernementalité écologique et communs multispécifiques: Marais Wiels et Friche Josaphat*. Revue Espaces et sociétés.

Cirillo, V., & Wei, A.-L. (à paraître), *Donner consistance aux résurgences urbaines. Pratiques spéculatives avec le Marais Wiels*. Revue Française de Méthodes Visuelles.

Wei, A.-L., (à paraître). *Les sols urbains en friche. Des usages aux futurs*. Editions de l'Université Libre de Bruxelles, collection Territoires, environnement, sociétés.

Het onderzoeksteam

Allan Wei is historicus met een achtergrond in rechten, geografie en filosofie. Hij gaf 14 jaar les in verschillende Brusselse technische scholen en werkte in een gemeentebestuur. Met zijn boekhandel *Par Chemins et Ruines*, gevestigd in Vorst, draagt hij bij aan de verspreiding van kritische theorieën en praktijken. Tussen de herfst van 2021 en de zomer van 2024 zal hij een onderzoek in stedelijke ecologie uitvoeren over de rol van de Brusselse braakliggende terreinen (Marais Wiels, Friche Josaphat, Schaarbeek Formation, enz.) in de creatie van nieuwe stedelijke denkbeelden in een context van cybernetische ecologie, eigendomsspeculatie en ecosofisch verzet.

Chloé Deligne, promotor van het project, is historica (mediëviste) die haar opleiding heeft vervolledigd met studies in Milieubeheer en Menselijke Geografie. Ze is sinds 2006 onderzoekster aan het FNRS en sinds 2011 docente aan de ULB, waar ze de cursussen 'Geschiedenis, verstedelijking en stadskennis', 'Geogeschiedenis van de relaties tussen maatschappij en milieu' en 'Geschiedenis en ecologie' doceert. Haar onderzoeksprojecten zijn vaak interdisciplinair en trachten historische diepgang te geven aan kwesties van politieke ecologie. Ze is gespecialiseerd in watervraagstukken.

DISCLAIMER

Dit onderzoek werd uitgevoerd met de steun van Innoviris. Alle meningen, overtuigingen en aanbevelingen in deze beleidsnota behoren volledig toe aan de auteur. Innoviris kan er niet aansprakelijk voor worden gesteld.

Deze versie is uit het Frans vertaald

DOEL VAN HET PROSPECTIVE RESEARCH PROGRAMMA

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest staat voor een reeks grote maatschappelijke uitdagingen: gezondheids- en ecologische crisissen stellen onze productie- en consumptiepatronen radicaal op de proef; klimaatverandering tast ons vermogen aan om in complexe stedelijke ruimten te leven; sociale en economische ongelijkheden ondermijnen de fundamenteën van ons samenleven. Daarboven komen zware uitdagingen voor woongelegenheid, ruimtelijke ontwikkeling en behoud van ruimte en verplaatsingen in de stad. Al deze factoren staan in scherp contrast met de praktijk en de visie van wat een territorium als het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zou moeten zijn.

Deze uitdagingen kunnen worden gezien als kruispunten: ze kunnen niet worden samengevat in één component, maar worden complex gearticuleerd door meerdere oorzaken, domeinen, effecten en actoren met uiteenlopende waarden, belangen en standpunten. Er is geen goede of foute oplossing, alleen betere of slechtere oplossingen, afhankelijk van het perspectief¹. De toekomst is onzeker, de ontwikkelingen in de toekomst zijn onvoorspelbaar en de gevolgen op lange termijn aanzienlijk. Deze factoren bemoeilijken het besturen van onze samenlevingen die geconfronteerd worden met de uitdagingen van duurzame en inclusieve ontwikkeling. Prognosemodellen gebaseerd op de projectie van gegevens uit het verleden en die gevraagd worden om de toekomst te voorspellen, werken niet in perioden van relatieve instabiliteit zoals we die nu meemaken. Voorbij projecties op de korte termijn, zijn deze modellen nog minder toegepast op de langere termijn. Onze systemen zullen ver van hun huidige staat evolueren, zonder dat het mogelijk is om alle effecten te voorspellen².

La prospective ontstond in Frankrijk in de nasleep van de Tweede Wereldoorlog en werd geformaliseerd als antwoord op politieke en sociale vragen die vandaag de dag nog steeds relevant zijn: "een permanent gevoel van de versnelling van de tijd; de erkenning van een totale en angstwekkende onzekerheid; de toenemende complexiteit van menselijke problemen onder de gevolgen van meervoudige onderlinge afhankelijkheden als gevolg van de globalisering; het bijna oneindige potentieel van technologie, vergezeld van steeds indrukwekkendere beloften, maar vaker wel dan niet losgekoppeld van ethische overwegingen; een sterke vraag om na te denken over het doel van menselijk handelen"³.

Daarom hebben veel landen zich de afgelopen jaren uitgerust met gedegen toekomstanalyses om te kunnen handelen in een onzekere wereld. Het Prospective Research for Brussels-programma maakt deel uit van deze ontwikkelingen en is een baanbrekend financieringsprogramma in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Het ondersteunt toekomstgericht wetenschappelijk onderzoek naar grote maatschappelijke uitdagingen, geanalyseerd op een systemische, collaboratieve en multidisciplinaire manier. Gesteund door wetenschappelijk onderzoek creëert la prospective een reeks aanbevelingen gebaseerd op mogelijke toekomsten, met behulp van een reeks precieze hypothesen en de gedeelde ervaringen die ze allemaal met elkaar verbinden. Het doel van deze aanbevelingen is om het heden in vraag te stellen en regionale actoren helpen hun weg te vinden in het doolhof van onzekerheden en controverses, zich voor te bereiden op de geanticipeerde veranderingen in de samenleving en gewenste ontwikkelingen te bewerkstelligen, zodat ze afstand kunnen nemen van de meer kortetermijns-logica om crises met bijzonder kostbare ecologische, sociale en economische gevolgen te beheersen. La prospective nodigt ons dus uit om "ons individueel en collectief de toekomst opnieuw toe te eigenen, samen de architecten te worden van een gekozen toekomst, in tegenstelling tot de slachtoffers van een opgelegde toekomst".

¹ Cf. thèse de doctorat d'**Aurore Fransolet** (2019), Knowing and Governing Super-Wicked Problems: A Social Analysis of Low-Carbon Scenarios. Cf : <https://2100.org/wp-content/uploads/Synthese-these-Aurore-Fransolet.pdf>.

² **Jean-Pierre Laurent et Monnet Éric**, « Manières de dire l'avenir sans nier l'incertitude : de l'économie aux sciences du climat. Entretien avec Michel Armatte », Tracés. Revue de Sciences humaines [En ligne], 24 | 2013. URL: <http://journals.openedition.org/traces/5671>.

³ **Durance Philippe** (sous la dir.), La prospective stratégique en action, 2014, Odile Jacob.

Prospective
research

Funding research & Innovation Promoting science